

Kirkon Ulkomaanapu hengellisenä ja kirkollisena toimijana kirkon ja yhteiskunnan kentillä

HENRIETTA GRÖNLUND & ANNE BIRGITTA PESSI

JOHDANTO

Kirkon kansainvälinen apu, kansainvälinen diakonia ja lähetystyö sekä niiden ja niitä tuottavien kirkollisten toimijoiden väliset suhteet ja roolit ovat nousseet viime vuosina kirkolliseen keskusteluun monesta näkökulmasta. Toisaalla pohditaan lähetystyön suunnattavien varojen suuntaamista, toisaalla lähetystyön ja kansainvälisen diakonian suhdetta ja käytäntöjä. Kirkon kansainvälisen avun, diakonian ja lähetysjärjestöjen kenttä erilaisine toimijoineen herättää kysymyksiä tarkoituksenmukaisesta toiminnasta.¹

Tässä artikkelissa tarkastelemme aihetta kirkon työntekijöiden asenteiden näkökulmasta. Esittelemme heidän näkökulmiaan suhteessa kansainväliseen auttamiseen, avustusjärjestöihin sekä Kirkon Ulkomaanavun (KUA) ja lähetysjärjestöjen suhteeseen. Lisäksi peilaamme tilannetta yleisesti suomalaisten asenteisiin suhteessa kansainväliseen auttamiseen, Kirkon Ulkomaanapuun ja muihin avustusjärjestöihin. Varsinaisena aineistona käytämme seurakuntien työntekijöiltä vuosina 2004 ja 2008 kerättyjä kyselyaineistoja² (edustava otos seurakunnista, vastausprosentti 2008: 35 %, N=179; 2004: 41 %, N=229). Vertaamme näiden aineistojen tuloksia osin myös vuonna 1999 toteutettuun, vastaavaan kyselyyn.³ Suomalaisen suuren yleisön näkökulmia peilaamme Taloustutkimuksen ja RiseMonitor-tutkimuksen vuonna 2006 kerättyjen kyselyjen avulla,⁴ sekä esittelemällä ajankohtaisia tutkimustuloksia suomalaisten kirkkoon kohdistuvista odotuksista ja luottamuksesta. Pohdimme

tuloksia kansainväliseen diakoniaan ja lähetystyön nivoituvan ajankohtaisen keskustelun näkökulmasta kysyen, mikä on Kirkon Ulkomaanavun rooli kirkollisena tai hengellisenä toimijana erityisesti kirkon työntekijöiden näkökulmasta.

- 1 Kirkon lähetysstrategia on valmistumassa pitkän perustuksen jälkeen 2009; Häkkinen 2009; Vähäkangas 2008; Helsingin seurakuntayhtymä lopettaa SLEY:n tukemisen 2007.
- 2 Kyselyt toteutettiin keväällä 2008 ja kesällä 2004 Kirkon Ulkomaanavun toimeksiannosta. Vuonna 2008 lomakkeita lähetettiin yhteensä 515 kappaletta 103 seurakunnalle. Vuonna 2004 lomakkeita lähetettiin 575 kappaletta 115 seurakunnalle. Seurakuntaotanta oli molempina vuosina Kirkon tutkimuskeskuksen satunnaisotanta, johon tulleet seurakunnat ovat erikokoisia seurakuntia tasaisesti eri hiippakunnista. Kuhunkin seurakuntaan lähetettiin viisi lomaketta. Saatteessa kirkkoherroja pyydettiin täyttämään lomakkeista yksi itse ja jakamaan loput neljä lomaketta työntekijöilleen, mieluiten papeille, diakoniatyöntekijöille, talouspäälliköille, nuorisotyöntekijöille ja lähetysyhteisöille. Lomakkeiden tiedot analysoitiin SPSS-tilasto-ohjelmalla. Kyselyjen tulokset on raportoitu Kirkon Ulkomaanavulle julkaisemattomissa raporteissa (Grönlund 2008a; 2004; ks. myös Grönlund 2008b).
- 3 Toinen tämän artikkelin kirjoittajista, Grönlund toteutti vuosien 2008 ja 2004 kyselyt, muttei vuoden 1999 kyselyä. Vuoden 1999 kyselyn tulokset ovat kuitenkin olleet tämän artikkelin kirjoittajien käytössä.
- 4 Nämä ovat: 1) Taloustutkimus Oy: Suomi Tänään, Hyväntekeväisyys 2006, puhelinhaastattelut (N > 4000), joissa selvitettiin hyväntekeväisyystoimijoiden tunnettuutta ja mielikuvia, sekä 2) Taloustutkimus Oy: Kehitysyhteistyö 2006, jossa tutkimuksessa selvitettiin Ulkoasiainministeriön toimeksiannosta suomalaisten mielipiteitä ja tiedontasoa kehitysyhteistyöstä. Tutkimuksessa haastateltiin tuhatta suomalaista.

KIRKON ULKOMAANAPU KIRKOLLISENA JA KRISTILLISENÄ TOIMIJANA

Kirkon Ulkomaanapu on Suomen suurin kehitys yhteistyöjärjestö, joka toimii yli 30 maassa. Vuonna 2008 apua annettiin noin 23 miljoonalla eurolla. Kentällä työtä tehdään autettavien etnisestä, poliittisesta tai uskonnollisesta taustasta riippumatta. Myös Kirkon Ulkomaanavun työntekijät ja yhteistyökumppanit voivat edustaa esimerkiksi eri kirkkokuntia tai täysin uskonnollisesti sitoutumattomia tahoja, joskin Kirkon Ulkomaanapu toimii ensisijaisesti uskopohjaisten (faith-based) järjestöjen kanssa. Keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat Luterilainen maailmanliitto sekä Suomen ulkoasiainministeriö. Kansainvälisen auttamisen lisäksi Kirkon Ulkomaanapu tekee vaikuttamistyötä sekä kotimaassa että kohdemaisissa ja kehittää kanavia kehitys yhteistyöhön osallistumiseen. Tavoitteena on suoran kehitys yhteistyön lisäksi vaikuttaa myös epäoikeudenmukaisuutta ja köyhyyttä ylläpitäviin asenteisiin ja päätöksentekoon. Vuonna 2008 Kirkon Ulkomaanavun rahoitus muodostui seuraavista lähteistä seuraavien osuuksien mukaisesti: valtion tuki 42,8 %, yksityis- ja yrityslahjoitukset 20,7 %, seurakuntien talousarviotuki 16,8 % (seurakuntien muu tuki 0,9 %), Yhteisvastuukeräys 8,8 %, seurakuntien kolehdit 4,7 %, Kirkkohallituksen tuki 2,5 %, muut tuotot 2,5 % sekä Euroopan unioni 0,4 %. Viime vuosina erityisesti yksityisten lahjoittajien lahjoitustapoja on kehitetty ja siihenkin liittyen Kirkon Ulkomaanavun näkyvyyttä julkisuudessa on pyritty lisäämään. Vuonna 2008 lahjoitusvaroista käytettiin avustustyöhön runsaat 83 prosenttia, kun kotimaantoimintojen ja hallinnon kulujen osuus oli vajaat 17 prosenttia.⁵

Suhde lähetystyöhön on aiheuttanut konfrontoivaakin keskustelua Kirkon Ulkomaanavun kirkollisuudesta ja hengellisyydestä. Edellisessä kappaleessa esitellyt toimintaperiaatteet voisivat kuvata minkä tahansa sitoutumattoman kehitys yhteistyöjärjestön toimintaa. Kirkon Ulkomaanapu määrittelee tekemänsä työn kansainväliseksi diakoniaksi eli kehitys yhteistyöksi ja humanitaariseksi avuksi, jota motivoi lähimmäisenrakkkaus. Lähetystyö taas

on annettu lähetysjärjestöjen tehtäväksi. Tavoitteet ja toimintatavatkin ovat Kirkon Ulkomaanavulla ja lähetysjärjestöillä kuitenkin monin tavoin yhteneväiset ja Kirkon Ulkomaanapu on muun muassa solminut virallisen yhteistyösopimuksen Suomen Lähetysseuran kanssa.⁶

Kotimaan työssä Kirkon Ulkomaanavun luonnetta kirkon omana kehitys yhteistyöjärjestönä tukee käytännössä sen työ seurakunnissa. Kirkon Ulkomaanapu tukee monin tavoin seurakuntien kansainvälisyyskasvatusta ja kehittää toiminta- ja tukimuotoja seurakuntatyöhön. Seurakunnat myös tukevat Kirkon Ulkomaanapua esimerkiksi toteuttamalla Yhteisvastuukeräystä, jonka tuotosta osa ohjataan Kirkon Ulkomaanavun työhön, sekä keräämällä kolehteja Kirkon Ulkomaanavun työn tukemiseksi. Seuraavassa tarkastelemme seurakuntien työntekijöiden näkemyksiä suhteessa kansainväliseen auttamiseen, avustusjärjestöihin ja Kirkon Ulkomaanavun ja lähetysjärjestöjen suhteeseen.

TULOKSET

Kirkon Ulkomaanapu – läheinen ja tuttu

Seurakuntien työntekijöiltä vuosina 2008 ja 2004 kerättyjen kyselyaineiston mukaan Kirkon Ulkomaanapu selviytyy hyvin suhteessa muihin kansainvälistä avustustyötä tekeviin järjestöihin: se koetaan läheisemmäksi kuin useimmat muut järjestöt. Erot läheisyyden kokemisessa ilmenevät taulukosta 1.

Kyselyyn vastanneista seurakuntien työntekijöistä siis 40 prosenttia kokee Kirkon Ulkomaanavun itselleen hyvin läheiseksi. Yhteensä 89 prosenttia vastanneista kokee sen vähintään melko läheiseksi. Molemmat osuudet ovat korkeammat kuin vuonna 2004, erityisesti Kirkon Ulkomaanavun hyvin läheiseksi kokevien osuuden 6 prosentin nousua voidaan pitää merkittävänä.⁷ Kirkon Ulkomaanapua keskimäärin läheisemmäksi muista kansainvälisistä avustusjärjestöistä koetaan vain Suomen Lähetysseura, muut koetaan selkeästi vähemmän läheisiksi. Tämä koskee niin kirkon lähetysjärjestöjä kuin ideologisesti sitoutumattomiakin toimijoita. Kirkon Ulkomaanavun ja SLS:n toimintaa myös tunnetaan

Taulukko 1. Kuinka läheiseksi itsellenne koette seuraavat järjestöt? 2008 (2004) % N=179 (229).

	Hyvin läheinen	Melko läheinen	Melko etäinen	Hyvin etäinen	Tieto puuttuu / En osaa sanoa	En tunne järjestöä
Kirkon Ulkomaanapu	40 (34)	49 (48)	10 (16)	1 (2)	(0)	0
Suomen Lähetysseura (SLS)	46 (44)	43 (41)	10 (12)	1 (2)	(1)	0
Suomen Piilpiaseura	14	44	32	8	-	2
Evangelisluterilainen Lähetysyhdistys Kylväjä	7	25	40	26	-	2
Sanansaattajat	8	22	43	21	-	4
Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys	10	17	45	23	-	5
Svenska lutherska Evangeliföreningen i Finland	3	3	18	42	3	31
Suomen Punainen Risti (SPR)	11 (9)	53 (46)	31 (39)	5 (5)	(1)	0
Suomen Ev.lut. Kansanlähetys	11	22	42	22	-	3
UNICEF	1 (4)	31 (26)	45 (53)	21 (15)	(2)	2
World Vision	3 (1)	5 (2)	25 (14)	23 (51)	(32)	41
Plan (Plan Suomi Säätiö)	1 (2)	3 (3)	26 (19)	27 (58)	(19)	40

Lähetysjärjestöt (lukuun ottamatta SLS:aa) olivat mukana kysymyksessä ensimmäisen kerran vuonna 2008. Tämän vuoksi sulussa oleva vertailu vuoteen 2004 puuttuu niiden kohdalla.

selkeästi paremmin kuin muiden järjestöjen; kysyttäessä ”Kuinka hyvin tunnette seuraavien järjestöjen toimintaa?” vastaajista 85 prosenttia tuntee Kirkon Ulkomaanavun toimintaa mielestään melko tai erittäin hyvin.

Tiettyjen avustusjärjestöjen läheiseksi kokemisen vastaukset myös korreloivat keskenään tilastollisesti merkitsevästi. Kirkon Ulkomaanavulla oli korkein keskinäinen korrelaatio SLS:n kanssa.⁸

5 Kirkon Ulkomaanapu 2009; Kirkon Ulkomaanavun strategia 2009–2012. 2009; Kirkon Ulkomaanavun vuosikirja 2009.

6 Kirkon Ulkomaanapu 2009.

7 Vuonna 1999 vain 7 prosenttia vastanneista koki KUA:n itselleen hyvin läheiseksi, ja vähintään melko läheiseksi yhteensä 44 prosenttia. Vastaavasti yhteensä 53 prosenttia vastanneista koki KUA:n tuolloin melko tai hyvin etäiseksi. Koska vuonna 1999 kysymyksessä kysyttiin vain kokemusta KUA:n läheisyydestä, puuttui vuoden 2004 kysymyksessä mukana ollut lähtökohta eri avustusjärjestöjen vertailusta. Tämä heikentää tulosten vertailtavuutta. Lisäksi vuoden 1999 kysely jaettiin tasaisemmin kaikille työntekijäryhmille, kun nyt keskityttiin tiettyihin työntekijäryhmiin, jotka jo työnsä vuoksi saattavat tuntea KUA:n muita ryhmiä paremmin. Joka tapauksessa kolmen kyselyn aikajänteellä voidaan todentaa positiivisen kehityksen olevan todellista, vaikka kyselyt eivät kaikilta osin olekaan suoraan vertailtavissa.

8 Spearman’s Rho -korrelaatiokerroin .422** (tilastollisesti merkitsevä).

Taulukko 2. Hyvän avustusjärjestön ominaisuudet 2008. Ominaisuuksien tärkeys, keskiarvot (N=174–176), sekä miten hyvin ominaisuus sopii KUA:n toimintaan, keskiarvot (N=138–149).

	Keskiarvo	KUA:n keskiarvo
1. Luotettava järjestö	4,0	3,9
2. Ihmisiä autetaan auttamaan itse itseään	3,8	3,7
3. Asiantunteva henkilöstö	3,8	3,7
4. Pitkäjänteinen avustustyö	3,7	3,6
5. Yleisesti tunnettu järjestö	3,7	3,6
6. Palvelualtis henkilöstö	3,7	3,6
7. Järjestöllä on hyvä imago	3,7	3,7
8. Pienet keräys- ja hallintokulut	3,6	3,3
9. Tehokas järjestö	3,6	3,5
10. Pitää esillä köyhyyden yhteiskunnallisia syitä	3,5	3,4
11. Järjestöllä on läheinen suhde kirkkoon	3,4	3,6
12. Nykyaikainen järjestö	3,4	3,5
13. Kiinnostavat avustuskohteet	3,4	3,5
14. Hengellinen järjestö	3,2	3,2
15. Järjestö tekee töitä useissa maissa	3,1	3,6

1 = ei lainkaan tärkeää /sopii huonosti, 2 = ei kovin tärkeää /sopii melko huonosti, 3 = melko tärkeää /sopii jossain määrin, 4 = erittäin tärkeää /sopii hyvin

Niillä oli siis yhteistä vaihtelua, mikä tarkoittaa, että vastaajat, jotka kokivat Kirkon Ulkomaanavun läheiseksi, kokivat usein myös SLS:n läheiseksi. Korrelaatiokerroin oli kohtalainen, .434.⁹ Myös tiettyjen muiden järjestöjen läheiseksi kokeminen korreloi Kirkon Ulkomaanavun tai jonkin muun järjestön läheiseksi kokemisen kanssa, mutta korrelaatiokerroin olivat alhaisempia. Niitä ei siksi esitellä tarkemmin.

Entäpä millainen on hyvä avustusjärjestö – ja millaiseksi mielletään Kirkon Ulkomaanapu? Vastaajia pyydettiin arvioimaan hyvän kansainvälisen avustusjärjestön ominaisuuksien tärkeyttä. Toisessa kysymyksessä kysyttiin, miten hyvin vastaavat ominaisuudet pitivät paikkansa Kirkon Ulkomaanavun kohdalla. Taulukossa 2 kunkin ominaisuuden saama keskiarvo näkyy keskimmaisessä sarakkeessa ja Kirkon Ulkomaanavun kyseisestä ominaisuudesta saama keskiarvo sen oikealla puolella.

Hyvän kansainvälisen avustusjärjestön tärkeimpinä ominaisuuksina pidetään siis luotettavuutta, asiantuntevaa henkilöstöä sekä sitä, että ihmisiä

autetaan itse auttamaan itseään. Tärkeimmät ominaisuudet eivät ole paljolti muuttuneet vuosien 1999 ja 2004 kyselyistä. Vuoden 2004 kyselyssä ominaisuuksien tärkeysjärjestys (keskiarvon mukaan) oli täysin sama lukuun ottamatta muuttujaa ”pitää esillä köyhyyden yhteiskunnallisia syitä”, jota vuonna 2004 pidettiin tärkeämpänä kuin vuonna 2008 (2004 sijalla 7.).¹⁰ Vähiten tärkein ominaisuus on se, että järjestö tekee työtä useassa maassa. Senkin saama keskiarvo on kuitenkin yli ”melko tärkeän”. Kirkon Ulkomaanavun saamat ”arvosanat” ovat jokseenkin korkeita. Kirkon Ulkomaanavun toimintaa pidetään luotettavana, koetaan että se auttaa ihmisiä auttamaan itse itseään, ja että sillä on asiantunteva henkilöstö ja hyvä imago (57–72 % vastaajista koki ominaisuuksien sopivan Kirkon Ulkomaanavun toimintaan hyvin).

Alhaisimmat keskiarvot Kirkon Ulkomaanapu sai vuoden 2008 kyselyssä hengellisyydessä sekä keräys- ja hallintokulujen pienuudessa. Tähän kysymykseen vastanneista (N=147) 46 prosenttia koki väittämän sopivan Kirkon Ulkomaanavun toimi-

naan hyvin, ja 35 prosenttia jossain määrin. Sen sijaan 14 prosenttia koki hengellisyuden sopivan Kirkon Ulkomaanavun toiminaan melko huonosti ja 4 prosenttia huonosti. Toisaalta, vaikka Kirkon Ulkomaanapu ei hengellisyydessä saanut yhtä korkeaa arvosanaa kuin muissa ominaisuuksissa, sillä koettiin kuitenkin olevan läheinen suhde kirkkoon. Vuonna 2004 alhaisimmat keskiarvot olivat keräys- ja hallintokulujen pienuudessa, tehokkuudessa sekä nykyaikaisuudessa. Nämäkin keskiarvot olivat kuitenkin korkeita, eivätkä ominaisuudet olleet vastaajille tärkeimpien joukossa. Kaiken kaikkiaan kokemukset ja mielikuvat KUA:sta ovat hyvin positiivisia.

Vastaajia pyydettiin myös ottamaan kantaa muuttamiin KUA:ia ja avustustyötä koskeviin väittämiin. Vastaukset ja niiden keskiarvot esitellään taulukossa 3 tietynlaisessa suosituimmuusjärjestyksessä siten, että väittäjä, jonka kanssa oltiin eniten samaa mieltä, on ensimmäisenä ja väittäjä, jonka kanssa oltiin vähiten samaa mieltä, on viimeisenä. Taulukossa on esitelty samaa ja eri mieltä olevien osuudet myös vuodelta 2004 niiden väittämien osalta, jotka olivat mukana vuoden 2004 kyselyssä.

Eniten samaa mieltä oltiin siis väittämien ”Maailman köyhien auttaminen kuuluu seurakuntien perustehtävään” sekä ”KUA:lla on selkeä avustusrjärjestöprofiili” kanssa. Vuonna 2004 väittämän ”Maailman köyhien auttaminen kuuluu seurakuntien perustehtävään” kanssa oli täysin samaa mieltä suurempi osuus vastanneista kuin tässä vuoden 2008 kyselyssä. Samoin väittäjä ”Seurakuntien on pidettävä esillä köyhyyden yhteiskunnallisia syitä” sai tuolloin enemmän kannatusta. Vain harva oli kuitenkin eri mieltä väittämien kanssa. Suuri enemmistö koki myös, että Kirkon Ulkomaanavun on toimittava kirkon omatuntona oikeudenmukaisuuskysymyksissä. Kirkon Ulkomaanavun avustusrjärjestöprofiilia pidettiin huomattavasti useammin (”täysin samaa mieltä”) selkeänä kuin vuonna 2004. Kirkon Ulkomaanavulta kuitenkin toivottiin edelleen, kenties hyväksi havaittua, panostusta mainontaan tunnettuutensa parantamiseksi. Eniten eri mieltä oltiin väittämien ”Kirkon Ulkomaanavun tulisi olla nykyaikaisempi” sekä ”Kirkon Ulko-

maanapu on etäällä seurakuntien todellisuudesta” kanssa. Niiden kohdalla useampi oli eri kuin samaa mieltä.

Väittämien joukossa oli useita kansainvälisen diakonian ja lähetysten suhdetta käsitteleviä väittämiä. Peräti 79 prosenttia vastaajista oli vähintään jokseenkin samaa mieltä väittämän ”On tärkeää, että kirkko tekee lähetystyön ohella kansainvälistä diakoniaa, joka ei ole lähetystyötä” kanssa. Samaan aikaan 51 prosenttia oli vähintäänkin jonkin verran eri mieltä väittämän ”Kirkon kansainväliseen diakoniaan ei tarvitse kuulua evankeliumin julistamista sanoin” kanssa. 40 prosenttia oli myös vähintään jonkin verran samaa mieltä väittämän ”Kansainvälistä diakoniaa ei voi tehdä ilman evankeliointia” kanssa. Osa vastaajista on siis pitänyt tärkeänä kansainvälistä diakoniaa, joka ei ole lähetystyötä mutta kokenut samaan aikaan, että kansainväliseen diakoniaan pitää kuulua evankeliumin julkistaminen sanoin, ja jopa että kansainvälistä diakoniaa ei voi tehdä ilman evankeliointia. Kansainvälisen diakonian ja lähetystyön erona ei siis ainakaan osan vastaajia mielestä voida pitää pelkkää evankeliointia. Kirkon Ulkomaanavun omaa, lähetystyöstä jollakin tavalla erottautuvaa roolia pidettiin kuitenkin tärkeänä: 52 prosenttia vastaajista ei kannattanut Kirkon Ulkomaanavun ja lähetysjärjestöjen yhdistymistä. Yhdistymistä kannattavien osuus oli pienempi kuin vuoden 2004 kyselyssä.

Kysyttäessä näkemystä nimenomaan seurakuntien kansainvälisestä diakoniasta, 54 prosenttia koki, että se toteutuu parhaiten lähetysjärjestöjen kautta, vaikka Kirkon Ulkomaanavun toimintaan ollaan kansainvälisen avustusrjärjestön tärkeitä

9 Vasta .40–.69 korrelaatiota pidetään Cohenin ja Hollidayn mukaan kohtalaisena.

10 1999 tärkeimmät ominaisuudet olivat pitkälti samoja: luotettavuus, tärkeät avustuskohteet (joka korvattu 2004 ja 2008 itsestäänselvytyensä vuoksi ominaisuudella ”kiinnostavat avustuskohteet”), asiantunteva henkilöstö, se, että autetaan ihmisiä auttamaan itse itseään sekä pitkäjänteinen avustustyö. Vuosien 2008 ja 2004 viidestä tärkeimmästä ominaisuudesta siis vain järjestön tunnettuus ei ollut vuonna 1999 tärkeimpien ominaisuuksien joukossa.

Taulukko 3. Miten hyvin seuraavat väittämät pitävät teidän mielestänne paikkansa? 2008 (2004) %

Väittämä (N2008/2004)	Täysin sama mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Täysin eri mieltä	Tieto puuttuu /En osaa sanoa	Yht.
Maailman köyhien auttaminen kuuluu seurakuntien perustehtävään (N=179/225)	54 (63)	35 (25)	8 (9)	0 (1)	3 (2)	100 (100)
KUA:lla on selkeä avustusjärjestöprofiili (N=179/225)	51 (39)	35 (44)	4 (8)	1 (1)	9 (8)	100 (100)
KUA:n on toimittava kirkon omatuntona oikeudenmukaisuuskysymyksissä (N=179/-)	49	41	4	2	4	100
Seurakuntien on pidettävä esillä köyhyyden yhteiskunnallisia syitä (N=179/225)	49 (56)	39 (32)	7 (7)	1 (0)	4 (5)	100 (100)
On tärkeää, että kirkko tekee lähetystyön ohella kansainvälistä diakoniaa, joka ei ole lähetystyötä (N=179/-)	44	35	9	7	5	100
KUA:n tulisi panostaa näkyvään mainontaan tunnettuutensa lisäämiseksi (N=179/222)	32 (26)	45 (52)	14 (14)	1 (1)	8 (7)	100 (100)
Seurakuntien kansainvälinen diakonia toteutuu parhaiten lähetysjärjestöjen kautta* (N=179/224)	16 (20)	38 (37)	35 (30)	6 (8)	5 (5)	100 (100)
Kirkon kansainväliseen diakoniaan ei tarvitse kuulua evankeliumin julistamista sanoin (N=179/-)	14	29	30	21	6	100
Kansainvälistä diakoniaa ei voi tehdä ilman evankeliointia (N=179/-)	13	27	30	22	8	100
KUA:n ja lähetysjärjestöjen olisi yhdistyttävä (N=179/225)	9 (17)	28 (25)	26 (26)	26 (19)	11 (13)	100 (100)
KUA on etäällä seurakuntien todellisuudesta (N=179/224)	2 (4)	30 (34)	33 (28)	22 (20)	13 (14)	100 (100)
KUA:n tulisi olla nykyaikaisempi (N=179/221)	4 (4)	17 (28)	39 (34)	18 (11)	22 (23)	100 (100)

*= Tämä asenne väittämä oli myös vuoden 1999 kyselyssä, jolloin 10 % oli sen kanssa täysin samaa mieltä ja yhteensä 42 % jonkin verran tai täysin samaa mieltä. Jonkin verran tai täysin eri mieltä oli 52 % vastanneista, kun 7 % ei osannut sanoa.

ominaisuuksia ja niiden sopivuutta Kirkon Ulkomaanavun toimintaan käsittelevän kysymyksen vastausten perusteella tyytyväisiä. Samalla, kun Kirkon Ulkomaanavun läheisyys ja toiminnan tuntemus on kasvanut kolmen kyselyn aikajänteellä, yhä suurempi osuus seurakuntien työntekijöistä on sitä mieltä, että seurakuntien kansainvälinen dia-

konian toteutuu parhaiten lähetysjärjestöjen kautta. Voidaan miettiä, minkälaisena Kirkon Ulkomaanavun rooli nähdään suhteessa seurakuntiin. Koe taanko se ennemminkin yleisyhteiskunnalliseksi, ja sellaisena hyväksi järjestöksi lähetysjärjestöjen ollessa kuitenkin enemmän kirkon ja seurakuntien omia järjestöjä? Profiloituuko Kirkon Ulkomaanapu

Taulukko 4. Miten tärkeänä pidätte sitä, että Kirkon Ulkomaanapu panostaa tai panostaisi yhteiskunnalliseen vaikuttamistoimintaan? % (N=179)

	Erittäin tärkeää	Jokseenkin tärkeää	Ei kovin tärkeää	Ei lainkaan tärkeää	En osaa sanoa	Tieto puuttuu	Yht.
KUA:n tulee pyrkiä vaikuttamaan suuren yleisön asenteisiin kansainvälisissä kysymyksissä (esim. kampanjat tiedotusvälineissä)	62	35	1	1	1	0	100
KUA:n tulee pyrkiä vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon Suomessa (esim. kehitysyhteistyömäärärahat)	54	40	3	1	1	1	100
KUA:n tulee pyrkiä vaikuttamaan työalueidensa yhteiskunnallisessa keskustelussa (esim. keskustelut paikallisten päättäjien kanssa)	46	43	5	1	3	2	100
KUA:n tulee pyrkiä vaikuttamaan kirkollisissa liitoissa (KMN, LML)	39	45	10	2	3	1	100
KUA:n tulee keskittyä vain konkreettiseen auttamistoimintaan, ei yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen	9	21	21	24	17	8	100

sis seurakuntien työntekijöiden mielissä – ainakin verrattuna lähetysjärjestöihin – enemmän muiden kenttien yleistoimijaksi kuin seurakuntien omaksi toimijaksi? Vastaajista 32 prosenttia oli myös vähintään jonkin verran samaa mieltä väittämän ”Kirkon Ulkomaanapu on etäällä seurakuntien todellisuudesta” kanssa. On tosin otettava huomioon, että ”jonkin verran” samaa tai eri mieltä oleminen ei yleensä ole kovin voimakas kannanotto. Edellä esitettyjen väittämien kohdalla täysin samaa tai eri mieltä olevien osuudet ovat pienempiä.

Kaiken kaikkiaan myös asenneväittämät kuvaavat verrattain myönteistä suhtautumista Kirkon Ulkomaanapuun. Jokainen väittäjä itsessään kertoo kuitenkin yksittäisestä asiasta ja siihen suhtautumisen pääpiirteistä. Kansainvälisen diakonian ja lähetystyön välisten suhteiden pohdiskelussa vaikuttanevat monen vastaajan kohdalla käsitteiden epäselvyys sekä epätietoisuus Kirkon Ulkomaanavun ja lähetysjärjestöjen toiminnan välisistä eroista ja yhtäläisyyksistä.¹¹

Vuoden 2008 kyselyssä, toisin kuin aiempina vuosina, kysyttiin myös Kirkon Ulkomaanavun yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta melko yksityiskohtaisesti. Vastaajilta kysyttiin ”Miten tärkeänä pidätte sitä, että Kirkon Ulkomaanapu panostaa tai

panostaisi yhteiskunnalliseen vaikuttamistoimintaan?”. Kysymyksen vastaukset on esitelty taulukossa 4.

Yhteiskunnallista vaikuttamista pidettiin tärkeänä kautta linjan. Vain yksittäiset vastaajat kokivat, että mikään kysymyksen yhteiskunnallisen vaikuttamisen muodoista ei olisi tärkeää. Toisaalta kuitenkin lähes kolmannes vastaajista koki samaan aikaan vähintään jokseenkin tärkeäksi, että Kirkon Ulkomaanapu keskittyisi vain konkreettiseen auttamistoimintaan, ei yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Yleisesti ottaen Kirkon Ulkomaanavun yhteiskunnalliseen vaikuttamistoimintaan suhtaudutaan kuitenkin positiivisesti, ja järjestön roolia yhteiskunnallisena vaikuttajana pidetään tärkeänä. Erityisesti toivotaan vaikuttamistoimintaa suuren yleisön asenteisiin medianäkyvyyden kautta.

Uutena kysymyksenä kysyttiin lisäksi, mitä mieltä vastaaja on siitä, että Kirkon Ulkomaanapu on viime vuosina panostanut toimintaan ja näkyvyyteen suoraan niin sanotulle suurelle yleisölle (esim.

¹¹ Kansainvälisen diakonian ja lähetystyön suhteesta ks. esim. Häkkinen 2009.

toisenlainen lahja, tv-näkyvyys). Vastaajia pyydettiin arvioimaan panostuksen mielekkyyttä asteikolla 1–5, kun 1 = erittäin hyvä asia ja 5 = erittäin huono asia. Vastausten keskiarvo oli 2 (N=167) eli hyvin lähellä asteikon positiivista päätä. Kaikista vastaajista 58 prosenttia antoi arvon yksi, eli ”erittäin hyvä asia”. Yksikään vastaaja ei pitänyt asiaa erittäin huonona. Suurelle yleisölle kohdistuvaa toimintaa pidetään siis hyvänä panostuksena. Selkeästi yli puolet pitää sitä jopa erittäin hyvänä.

Kirkon Ulkomaanavun vahvuudet sekä ajatukset toiminnan parantamiseksi

Ehdotuksia Kirkon Ulkomaanavun toiminnan parantamiseksi sekä Kirkon Ulkomaanavun vahvuuksia kysyttiin seurakuntien työntekijöiltä avoimilla kysymyksillä sekä vuoden 2008 että 2004 kyselyissä. Molemmissa kyselyissä monet esiin nousseista kehitysehdotuksista olivat hyvin käytännöllisiä, seurakuntayhteistyöhön, tiedotukseen ja konkreettisiin seurakuntatyön välineisiin liittyviä. Eniten mainintoja vuonna 2008, 23 kappaletta, sai tunnettuus tai näkyvyys joko yleisenä mainintana tai täsmennetympin. Vastaajat peräänkuuluttivat näkyvyyttä joukkoviestimissä, tilaisuuksissa ja katukuvassa. Muutamissa vastauksissa kirjoitettiin auki toivomus siitä, että näkyvyys lisäisi ihmisten auttamishalua ja ”auttamisen tärkeyden oivaltamista”. Näkyvyyden ja tunnettavuuden teema oli vahvasti esillä myös vuosien 2004 ja 1999 kyselyissä, ja sen näkyminen on linjassa edellä esiteltyjen tulosten kanssa, joiden mukaan hyvin suuri osa vastanneista pitää Kirkon Ulkomaanavun avauksia suurelle yleisölle erittäin hyvänä. Jo toteutunutta näkyvyyttä ja esimerkiksi toisenlaista lahjaa jo kiiteltiinkin, ja toivottiin hyvän toiminnan jatkuvan: ”Tulisi olla jatkossakin näkyvillä.” Muutamassa vastauksessa näkyi kuitenkin myös kritiikkiä, kuten seuraavissa: ”Minä en ainakaan tiennyt, että Changemaker on KUA:n juttu ja Toisenlainen lahjakin on brändi sinänsä, ei siis KUA:aan liittyvä. Eli tieto toiminnan monipuolisuudesta ei ole ainakaan minua saavuttanut.”, ”Kaikki kirkon työntekijätäkään eivät tiedä, mikä on KUA!!!” Kirkon Ulkomaanavulta toivottiinkin muutamissa

vastauksissa nimenomaan erottautumista muista avustusjärjestöistä, johon liittyy osaltaan myös selkeästi omana alueenaan sekä vuoden 2008 että vuoden 2004 esiin nousseet teemat: hengellisyys, kirkollisuus ja suhde lähetysjärjestöihin. Hengellisyteen, kirkon järjestöksi tunnustautumiseen ja lähetysjärjestöihin liittyvät vastaukset nousivat vuoden 2008 avoimissa vastauksissa esiin 23 kertaa joko yleisemmin tai yksilöidymmin avatuna. Osa toivoi lisää hengellisyyttä nimenomaan työn sisältöön kohdemaissa, verrattain moni taas toivoi, osa melko kriittiseen sävyyn, Kirkon Ulkomaanavun profiloituvan yleisölle selkeämmin hengellisenä tai kirkon järjestönä: ”Satsa mera på andligt och religiöst hjälp. Hjälpa kropp och själ”, ”Tunnustaa värinsä eli tuoda esille nykyistä selkeämmin kristillinen perustansa”, ”Kuuluu huhuja, että KUA ei mainosta uskonnollista taustaansa: Miksi? Ei kai sitä peittää tarvitse.”, ”Tulee kaikessa suuren yleisön kosiskelussa tietää ja muistaa taustansa ja kristillinen lähtökohtansa: Jos ei KUA sitä tee (eikä nyt näytä tekevän) on toki muitakin ’maallisia’ järjestöjä, joiden kautta voi kanavoida avunantoa”.

Myös vuonna 2004 koettiin, että Kirkon Ulkomaanavulle tulisi luoda selkeä hengellinen profiili, jossa evankeliumi sekä kristillinen sanoma ja lähtökohta olisivat näkyvämmän mukana: ”KUA osana kirkon lähetystehtävää, jossa evankeliumin sanallinenkin viestiminen on tärkeää”; ”KUA:n tulisi säilyttää selkeä profiilinsa kirkon toimijana. Kirkon toimintaan kuuluu aina oleellisena osana evankeliumin ylläpitäminen.”

”Maallistumisen” tai ”hengellisyyden peittelemisen” teemojen ohella nousi jälleen sekä vuonna 2008 että 2004 monessa vastauksessa esiin suhde lähetysjärjestöihin. Kirkon Ulkomaanavun tehtävien määrittelystä suhteessa lähetystyöhön ja lähetysjärjestöihin on keskusteltu kirkollisessa mediasa viime vuosina. Vaikka kohu on hälventynyt, ja Kirkon Ulkomaanapu muun muassa solminut yhteistyösopimuksen SLS:n kanssa, näyttää se osalla vastaajista yhä olevan mielessä: ”Epäselvä asema esim. lähetysjärjestöihin verrattuna”, ”Ei saa olla pienintäkään ristiriitaa lähetysjärjestöjen kanssa.”

Kirkollisuuden esillä pitäminen ja työn hengellisyys nousivat kuitenkin esiin useammin kuin suoraan lähetysjärjestöihin kohdistuvat vastaukset. Vaikka yksittäisissä vastauksissa peräänkuulutettiin yhteistyötä ja jopa yhdistymistä lähetysjärjestöjen kanssa, useimmille vastaajille näyttää sopivan hyvin Kirkon Ulkomaanavun erillinen rooli – kunhan hengellisyys näkyisi työssä ja profiilissa selkeästi. Teemaan puututtiin 21 kertaa ja vastaajia kyselyssä oli 179, eli aihe puhuttanee eniten vain tiettyä, muiden Kirkon Ulkomaanavun toimintaan tyytyväisyyttä raportoivien tulosten valossa kuitenkin pienekköä vastaajien joukkoa. Teema nousi esille myös vuoden 2004 kyselyssä, jolloin siihen liittyvien vastausten osuus oli hieman pienempi (25 mainintaa/229 vastaajaa).

Kirkon Ulkomaanavun hengellisyys nousi siis edellä selkeäksi teemaksi kehitystoiveissa, mutta samaan aikaan sen kirkollisuus oli monien vastaajien mielestä vahvuus. Kirkollisuutta, kristillisyyttä tai hengellisyyttä sivusi 22 kiittävää mainintaa. Osa vastauksista vaikutti peilaavan Kirkon Ulkomaanavun työtä tunnustuksettomiin kansainvälisen avun järjestöihin, ja kiitti pysymistä kristillisellä perustalla, läheistä suhdetta kirkkoon tai sitä, että Kirkon Ulkomaanapu on ”kirkon oma järjestö”. Toiset taas peilasivat Kirkon Ulkomaanavun toimintaa lähetysjärjestöihin mainitsemalla vahvuuksiksi yleiskirkollisuuden, että KUA ”ei ole herätysliikekeskeinen” tai sen, ”ettei ole naispappeusriitoja”. Suhdetta kirkkoon, hengellisyyttä ja kristillisyyttä pidettiin vuoden 2008 kyselyssä Kirkon Ulkomaanavun vahvuutena toiseksi useimmin, samoin kuin vuoden 2004 kyselyssä, jossa vastaajat erittelivät asiaa muun muassa näin: ”Matala, mutta selkeä hengellisyys”, ”Ei sitoutunut hengellisiin ryhmiin tai järjestöihin”, ”Puolueettomuus kirkon kahinoissa”. Myös vuonna 1999 teema oli useimmin mainittujen vahvuuksien joukossa. KUA koetaan edelleen kirkon omaksi järjestöksi, jolla on hyvät ja puolueettomat suhteet sen sisällä. Tämän – ja joidenkin vastaajien mielestä myös matalan hengellisyyden – katsottiin nimenomaan lisäävän Kirkon Ulkomaanavun uskottavuutta.

Lähetystyö versus kansainvälinen diakonia

Koska suhde lähetysjärjestöihin, sekä Kirkon Ulkomaanavun hengellisyys ja kirkollisuus nousivat niin keskeisiksi työntekijöiden mielipiteissä, tarkasteltiin niitä vielä hieman tarkemmin. Vastaajat jaettiin kahteen ryhmään: Toiseen ryhmään kuuluvat ne vastaajat, jotka olivat täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän ”Seurakuntien kansainvälinen diakonia toteutuu parhaiten lähetysjärjestöjen kautta” kanssa (lähetysten etusijalle asettavat, ryhmä B). Toiseen ryhmään kuuluvat ne vastaajat, jotka olivat väittämän kanssa täysin tai jokseenkin eri mieltä (ei lähetystä etusijalle asettavat, ryhmä A). Ne vastaajat, jotka valitsivat vaihtoehdon ”en osaa sanoa” jätettiin ryhmittelyn ulkopuolelle. Kahden muodostetun ryhmän välisiä eroja tarkasteltiin suhteessa keskeisiin lähetysten ja kansainvälisen avun suhdetta mittaaviin muuttujiin sekä Kirkon Ulkomaanavun toiminnan tuntemiseen ja Kirkon Ulkomaanavun kokemiseen läheiseksi. Tilastollisesti merkitseviä eroja löytyi runsaasti, ja ne on esitelty taulukossa 5.

Taulukosta nähdään, että vastaajat, joiden mielestä seurakuntien kansainvälinen diakonia toteutuu parhaiten lähetysjärjestöjen kautta (ryhmä B, lähetysten etusijalle asettavat), olivat toista ryhmää (ryhmä A, ei lähetystä etusijalle asettavat) tilastollisesti useammin sitä mieltä, että kansainvälistä diakoniaa ei voi tehdä ilman evankeliointia. Samoin he (ryhmä B) kokivat toista ryhmää useammin, että Kirkon Ulkomaanapu on etäällä seurakuntien todellisuudesta. He (ryhmä B) myös tunsivat Kirkon Ulkomaanavun toimintaa oman arvionsa mukaan vähemmän kuin muut vastaajat, ja kokivat järjestön itselleen vähemmän läheiseksi kuin toinen ryhmä. Sen sijaan ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, miten hengelliseksi Kirkon Ulkomaanapu koettiin, tai miten läheisenä sen suhde kirkkoon nähtiin. Ryhmien välillä ei ollut eroja myöskään siinä, miten tärkeänä ominaisuutena kansainväliselle avustustyöjärjestölle hengellisyyttä tai läheisyyttä kirkkoon pidettiin.

Taulukko 5. Keskiarvoerot tietyissä väittämässä lähetyjärjestöjä suosivien ja muiden välillä.

	A) Lähetys ei etusijalla	B) Lähetys etusijalla	T	Df
Kansainvälistä diakoniaa ei voi tehdä ilman evankeliointia (n=71/89)	1.9	2.66	-5.232***	158
Kirkon kv-diakoniaan ei tarvitse kuulua evankeliumin julistamista sanoin (n=72/92)	2.68	2.15	3.495**	162
On tärkeää, että kirkko tekee lähetystyön ohella kv-diakoniaa, joka ei ole lähetystyötä (n=73/92)	3.53	2.96	4.296***	163
Kirkon Ulkomaanapu on etäällä seurakuntien todellisuudesta (n=68/83)	1.93	2.36	-3.388**	149

1=Täysin eri mieltä, 4 = Täysin samaa mieltä

Kirkon Ulkomaanavun toiminnan tuntemus (n=73/96)	3.48	3.22	2.967**	150
Kirkon Ulkomaanavun läheiseksi kokeminen (n=73/96)	3.48	3.22	2.658**	164

1= Tunnen erittäin huonosti /hyvin etäinen / 4= Tunnen erittäin hyvin /erittäin läheinen

Suomalaiset odottavat kirkollisilta toimijoilta arvopohjaista yhteiskunnallisuutta

Suomalaisten odotukset kirkon yhteiskunnalliselle toiminnalle ovat yleisesti ottaen korkeat, ja siltä odotetaan niin käytännön toimintaa kuin julkiseen arvokeskusteluun osallistumista. Kirkkoa pidetään luotettavana ja tarpeellisenä ja erityisesti sen yhteiskunnallisiin ongelmiin suunnattuja työmuotoja ja palveluorientoitunutta työtä tärkeinä.¹² Kun suomalaisia pyydetään valitsemaan väittämien väliltä ”Kirkon tulee olla vahvasti mukana julkisessa keskustelussa esim. oikeudenmukaisuudesta” versus ”Kirkon ei tule olla näkyvästi mukana julkisessa keskustelussa”, selkeä enemmistö (neljä viidestä) kallistuu ensin mainitun väitteen puolelle. Samoin valittaessa väitteiden ”Kirkon tulee sekä tehdä hengellistä työtä että auttaa esim. vanhuksia. Joskus auttaminen voi olla jopa tärkeämpää” versus ”Kirkon tulee keskittyä etupäässä hengelliseen työhön, ei esim. vanhusten ja lasten palveluihin” välillä tulos on selvä; valtaenemmistö (90%) suomalaisista valitsee ensimmäisen väitteen. Lisäksi väitteeseen ”Kirkon tulee pitää auttamisen arvoa esillä yhteis-

kunnassamme” yhtyy suomalaisista peräti kolme neljästä. Odotukset kirkolle – sen auttamistyölle kuten myös sanoille yhteisten auttamisarvojen puolesta – ovat hyvin korkealla.¹³

Avustusjärjestöjen kirjosta suomalaiset kokevat läheisimmäksi kotimaassa tapahtuvan hyväntekeväisyyden ja sitä tekevät järjestöt. Kehitysmaita ja ulkomailla tapahtuvia katastrofeja haluavat tukea erityisesti nuoret ja korkeammin koulutettu väestö. Kirkon Ulkomaanapu sijoittuu hyvin kansainvälistä työtä tekevien järjestöjen joukossa. Ulkoasiainministeriön tekemän selvityksen mukaan suomalaiset pitävät ylipäätään kehitysyhteistyötä tärkeänä: 86 prosenttia vastasi pitävänsä sitä ainakin melko tärkeänä asiana. Viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen antamia tietoja kehitysyhteistyöhön liittyvistä asioista pidetään pääosin luotettavina. Erityistä kiitosta saa Suomen toiminta katastrofitilanteissa: yhdeksän kymmenestä ilmaisee tyytyväisyytensä katastrofiavun ripeyteen, avun määrään ja kohteiden valintaan.¹⁴

Kirkon Ulkomaanavun tunnettuus ja mielikuva järjestöstä ovat parantuneet selkeästi viime vuosina. Kaksi kolmasosaa suomalaisista tuntee Kirkon UL-

komaanavun ainakin nimeltä ja 30 prosenttia sanoo tuntevansa sen toimintaa ainakin jonkin verran. Tutkittujen järjestöjen joukossa Kirkon Ulkomaanapu oli yksi harvoista selkeästi tunnettuuttaan kasvataneista järjestöistä. Tunnetuimmat järjestöt ovat edelleen SPR, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Unicef. Kirkon Ulkomaanapu paransi myös kouluarvosanoin mitattua kokonaismielikuvaansa. Muillase on pysynyt samana tai laskenut. Mielikuvassa ja tunnettuudessa tapahtunut edistys näkyy tukemisen mielisyydessä. Kirkon Ulkomaanapu on lisännyt huomattavasti sitä mielellään tukevien määrää.¹⁵

Edellä esiteltyt kirkon työntekijöiden Kirkon Ulkomaanavun toimintaan kohdistamat kehityskohteet, toiminnassa näkemät vahvuudet sekä hyvin myönteiset asenteet suhteessa Kirkon Ulkomaanavun yhteiskunnalliseen toimintaan ovat linjassa suomalaisten yleisten asenteiden kanssa. Seurakuntien työntekijät näyttävät näkevän Kirkon Ulkomaanavun toiminnan yhtenä vastauksena seurakuntalaisten toiveisiin ja yhteiskunnan haasteisiin. Voidaan sanoa, että Kirkon Ulkomaanavun toiminnassa yhdistyvät suomalaisten kirkkoon kohdistamat odotukset, sekä seurakuntien työntekijöiden näkemys siitä, miten kirkollisen toimijan tulee yhteiskunnallisissa tilanteessamme toimia. Hengellisyuden vaateenkin voidaan nähdä liittyvän näihin teemoihin. Kirkon Ulkomaanavun näkyvyys ja sen toiminnan mahdollisuudet vastata suomalaisen odotuksiin ja arvoihin, voidaan kokea tärkeänä mahdollisuutena kirkon profiilinnostoon ja sen sanoman levittämiseen.

POHDINTA: KIRKON ULKOMAANAVUN ROOLIT KIRKON JA YHTEISKUNNAN KENTILLÄ

Seurakuntien työntekijöitä koskevan kyselyn tulokset ovat hyvin myönteisiä suhteessa Kirkon Ulkomaanapuun. Luottamus on vahva myös kansalaisten keskuudessa, ja suurin osa suomalaisista myös tuntee Kirkon Ulkomaanavun ainakin nimeltä. Kirkon Ulkomaanapu on yksi harvoista selkeästi tunnettuuttaan viime vuosina kasvattaneista järjes-

töistä. Seurakuntien työntekijöiden keskuudessa Kirkon Ulkomaanapu saa erittäin korkeat arvosanat luotettavuudessa sekä muissa määreissä, jotka vastaajat kokevat hyvälle avustusjärjestölle tärkeiksi. Seurakuntien työntekijät ovat myös Kirkon Ulkomaanavun kanssa voimakkaasti samoilla linjoilla toimintaa suuntaavissa asenteissa. Esimerkiksi maailman köyhien auttamista ja köyhyyden syiden esillä pitämistä pidetään yleisesti seurakuntien tehtävänä. Auttamista ei siis nähdä millään tavalla ”vain” sekulaarina toimintana. Kuitenkin arvio Kirkon Ulkomaanavun hengellisyydestä jää kansainvälisen avustusjärjestön tärkeitä ominaisuuksia luotaavassa kysymyksessä muihin ominaisuuksiin verrattuna alhaiselle tasolle.

Kysymys hengellisyydestä on kiinnostava. Se jakaa vahvimmin vastaajat; osa näkee matalan, väljän, osin näkymättömänkin hengellisyuden Kirkon Ulkomaanavun vahvuutena, samalla kun toiset peräänkuuluttavat vahvempaa kirkollisuutta ja hengellisyyttä. Tämä heijastuu myös suhteeseen lähetysjärjestöihin. Kirkon Ulkomaanapu suoriutuu merkittävän hyvin suhteessa muihin avustusjärjestöihin: vain Suomen Lähetysseura voittaa sen tunnettuudessa ja läheisyyden kokemisessa. Muut avustusjärjestöt ovat huomattavasti vähemmän tunnettuja ja koetaan etäisemmiksi. Suhteessa lähetysjärjestöihin osa toivoo yhteistyötä tai toiminnan muuttamista enemmän lähetysjärjestöjen toiminnan suuntaiseksi, toiset taas pitävät niistä erottautumista ja omaa, selkeästi kirkollista profiilia vahvuutena. Verrattain suuri osa vastanneista on myös vähintään jonkin verran samaa mieltä väittämien ”Kirkon Ulkomaanavun ja lähetysjärjestöjen olisi yhdistyttävä” sekä ”Seurakuntien kansainvälinen diakonia toteutuu parhaiten lähetysjärjestöjen kautta” kanssa.

12 Grönlund & Pessi 2009.

13 Pessi & Saari 2008.

14 Kehitysyhteistyö 2006; Suomi Tänään 2/2006, Hyväntekeväisyys 2006.

15 Kehitysyhteistyö 2006; Suomi Tänään 2/2006, Hyväntekeväisyys 2006.

Kirkon Ulkomaanavun kokonaiskirkollisuus liittyy myös ajankohtaiseen keskusteluun seurakuntien kansainväliseen työhön antaman tuen suuntaamisesta. Lähetysjärjestöistä Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys sekä Svenska Lutherska Evangeliföreningen i Finland ovat tietyissä suurissa seurakuntayhtymissä menettäneet naispappien kanssa tehtävästä yhteistyöstä kieltäytymisen vuoksi taloudellista tukea, joka on päätetty suunnata Kirkon Ulkomaanavun työille.¹⁶ Kirkollisuus ja hengellisyys liittyvät toisaalta myös siihen, että Kirkon Ulkomaanapu kasvattaa tunnettuuttaan ja suositaan kansalaisten parissa, joista suuri osa ei välttämättä suhtaudu näkyvään hengellisyteen tai lähetystyöhön yhtä myönteisesti kuin kirkon työntekijät ja seurakunnan aktiivisimmat jäsenet. Käsitteiden lähetys, kansainvälinen diakonia, kansainvälinen auttaminen ja kehitysyhteistyö merkitykset ovat epäselviä kirkon sisäpiirissäkin.¹⁷ Kirkon jäsenten ja yleensä suomalaisten parissa niiden herättämät mielikuvat lienevät hyvin moninaisia. Erilaiset skenaarit – Kirkon Ulkomaanavun sitoutuminen toisaalta lähetystyöhön, toisaalta irtisanoutuminen siitä – koettaisiin todennäköisesti hyvin eri tavoin sen eri kohderyhmissä: Hengellisyttä kaipaavat kirkon työntekijät, kokonaiskirkollisuutta ja maltillisuutta arvostavat työntekijät, erilaiset seurakuntalaiset ja suuri, kirkossa keskimääräisesti melko passiivinen yleisö. Kummankin kaltainen profiloituminen saatettaisiin ymmärtää myös hyvin eri tavoin eri kohderyhmissä.

Eryityisesti julistuksen ja konkreettisen auttustoiminnan – sanojen ja tekojen – suhde nousee tuloksistamme esiin monella tavalla. Enemmistö vastanneista seurakuntien työntekijöistä pitää tärkeänä, että kirkko tekee lähetystyön ohella kansainvälistä diakoniaa, joka ei ole lähetystyötä. Enemmistö myös pitää tärkeänä, jopa erittäin tärkeänä, että Kirkon Ulkomaanapu pyrkii vaikuttamaan kotimaassa esimerkiksi kampanjoimalla kansainvälisestä vastuusta joukkotiedotusvälineissä tai vaikuttamalla suoraan päättäjiin (myös kohdemaissaan). Häkkinen on nähnyt tämän vaikuttamistyön roolin diakonian julistuksena.¹⁸ Sanat ja julistus olisivat näin sekä lähetystyön että kansainvälisen diakonian

osa – lähetystyön julistuksen ollessa evankelioiva, kansainvälisen diakonian taas vaikuttamiseen liittyvää.

Vastaajajoukosta löytyy kuitenkin ryhmä työntekijöitä, joiden mielestä seurakuntien kansainvälinen diakonia toteutuu parhaiten lähetysjärjestöjen kautta. Tämän ryhmän mielipiteissä evankeliumin julistaminen sanoin on olennainen osa kansainvälistä auttamista, ja he kokevatkin Kirkon Ulkomaanavun itselleen etäisemmäksi kuin ne, joiden mielestä kansainvälinen diakonia myös ilman evankeliumin julistamista sanoin on toivottavaa. Kiinnostavaa on, että tämä lähetysuuntautunut vastaajien joukko piti Kirkon Ulkomaanapua yhtä hengellisenä kuin muutkin vastaajat. Ero löytyneekin lähinnä siitä, millä tavalla hengellisyys tulisi näiden työntekijöiden mielestä näkyä avustustyössä; Kirkon Ulkomaanavun hengellisyys ei ilmene evankeliumin julistamisena, mikä tälle ryhmälle näyttäytyy tärkeimpänä.

Kirkon Ulkomaanapu toimii sekä kirkon omana järjestönä että suuren yleisön järjestönä muiden kehitysyhteistyöjärjestöjen rinnalla. Kansankirkkomallia edustavassa Suomessa tämä ei aiemmin ole juurikaan ollut ongelmallinen kaksoisrooli, jos sitä sellaiseksi edes voidaan mieltää. Myöhäismoderneissa yhteiskunnissa, myös Suomessa, on kuitenkin tapahtunut eriytymistä: eri elämäalueiden instituutiot (kuten lääketiede, talous) eriytyvät toisistaan suorittamaan omia tehtäviään. Nämä erilliset alajärjestelmät toimivat kyllä yhteisessä ympäristössä, mutta jokainen niistä toimittaa tehtävänsä itsenäisesti. Uskonnon eriytyminen muista instituutioista johtaa sen oman tehtävän rajoittumiseen uskonnolliseen elämään. Sekularisaatioteoreetikkojen mukaan tämä heikentää uskonnon asemaa.¹⁹ Tämän päivän Suomessa uskonto on eriytynyt omalle toimintakentälleen ja uskonnosta on tullut pitkälti yksityisasiä. Samalla kirkko ja sen opetus kuitenkin kohtaavat ihmisten arjen ja muidenkin elämäalueiden kysymykset muun muassa yhteiskunnallisissa toiminnassa.

Kirkon ja kirkollisten järjestöjen toimintaa vain omalla, uskonnollisella kentällään versus eri elämäalueilla voidaan tarkastella tarkemmin so-

veltamalla uskonnon funktion ja performanssin käsitteitä. Funktio tarkoittaa ominta tehtävää, joka jokaisella yhteiskunnallisella järjestelmällä on yhteiskunnan kokonaisuudessa (uskonnossa esim. uskonnollinen kommunikaatio, hartaudentarjoitus, sielunhoito) ja performanssi toimintatapaa, jolla järjestelmä tekee itsensä toimijaksi ja tarvittavaksi myös toisen järjestelmän vaikutusalueella (esim. kirkko osoittaa kantansa yhteiskunnallisiin ongelmiin tai paikkaa sosiaaliturvaa). Tämän voidaan toisaalta ajatella heikentävän uskonnon asemaa, jos uskonto sopeutuu toisten järjestelmien toimintalogiikkaan, eikä esimerkiksi tuo uskonnollisia vaatimuksia tai hengellisiä ilmiänsältöjä vaikkapa sosiaaliseen toimintaansa. Uskonto siis tavallaan maallistuu toiminnassaan. Toisaalta uskonnolla on edellytys tulla vahvaksi kulttuurilliseksi voimavaraksi, jonka toiminta lähtee funktiosta suuntautuen kuitenkin myös muihin yhteiskunnan alajärjestelmiin. Tässä ajattelumallissa uskonto ei maallistu, vaikka se toimiikin toisten järjestelmien alueella, koska toiminta lähtee sen funktiosta – siis uskonnon ytimestä.²⁰ Kyseessä on pikemminkin mahdollisuus.

Kuten aiemmissa tutkimuksissa, joissa viitekehystä on sovellettu Suomeen,²¹ on todettu, suomalaisen diakonian 1990-luvulta alkanut yhteiskunnallinen nousu voi olla kokonaiskirkon tasolla merkki kirkon näkyvyyden ja vaikutuspiirin laajenemisesta ja vahvistumisesta eli de-sekularisaatiosta ja uskonnon aseman vahvistumisesta ennemmin kuin sekularisaatiosta. Tämä riippuu pitkälti siitä, miten uskonnollinen toiminta määritellään. Jos uskonnolliseksi toiminnaksi määritellään ainoastaan julistus ja hartaus, kirkon diakonisen roolin nousu voidaan osin tulkita uskonnon maallistumiseksi. Jos taas diakonia nähdään uskonnolliseksi toiminnaksi, kristinuskon ytimessä olevan lähimmäisenrakkauden toteuttamiseksi – kuten se Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on selkeästi nähty – diakonisen roolin nousu voidaan tulkita de-sekularisaatioksi. Samoin kuin kotimaan diakonia, kansainvälinen diakonia ja Kirkon Ulkomaanapu sen toteuttajana perustavat toimintansa uskonnon soveltamiselle. Uskontoa siis toteutetaan performatiivisesti muiden alajärjestel-

mien alueella ja toimintatavoilla – funktiosta, uskonnon ytimestä lähtien. Edellä esitellyistä kirkon työntekijöiden asenteita käsittelevistä tuloksista voidaan kokoavasti sanoa, että Kirkon Ulkomaanapu koetaan hyväksi ja luotettavaksi, eri kentillä performatiivisesti toimivaksi kansainvälisen avun järjestöksi. Erityisesti nähdään, että se voi kansainvälisen avun lisäksi vaikuttaa ja tehdä kirkkoa ja sen sanomaa tunnetuksi suomalaisessa yhteiskunnassa ja suomalaisten mielikuvissa laajemminkin. Tämä voidaan tulkita de-sekularisaatioksi; sen sijaan lähetyjärjestöjä, erityisesti Suomen Lähetysseuraa pidetään monissa vastauksissa läheisempänä, enemmän seurakuntien omana avustusjärjestönä, joka toteuttaa selkeästi kirkon funktiota, julistavaa avustustyötä.

Kirkon Ulkomaanavun yleisyhteiskunnallisuus, tunnettuus sekä yhä enemmän myös kirkon sisäpiirin ulkopuolella toimiva luonne koetaan tulostemme mukaan seurakuntien työntekijöiden keskuudessa sekä mahdollisuudeksi (kirkon sanoman edistäminen) että haasteeksi (huoli hengellisyyden vesittymisestä, hengellisyydestä irtautumisesta). Kirkon työntekijöiden mielipiteitä on siis sekä sekularisaatiota pelkääviä että de-sekularisaatioon uskovia ääniä. Osalle julistusta korostamaton kansainvälinen diakonia ei ole riittävän hengellistä, vaan se näyttää merkinä maallistumisesta. Heille vain lähetystyö on aidosti hengellistä ja siten kirkolle parasta auttamistoimintaa. Toisille Kirkon Ulkomaanavun toiminta näyttää puolestaan de-sekularisaationa eli uskonnon toteuttamisena muilla kentillä, jolloin uskonto voi vahvistua ja saada näkyvyyttä ja vaikutusvaltaa. Osa työntekijöistä

16 Esim. Helsingin seurakuntayhtymä lopettaa SLEY:n tukemisen 2007.

17 Kansainvälisen diakonian ja lähetystyön suhteesta ks. esim. Häkkinen 2009; Vähäkangas 2008.

18 Häkkinen 2009.

19 Esim. Bruce 2000.

20 Ks. Beyer 1994.

21 Esim. Yeung 2003.

näyttää toivovan, että performatiivisen toiminnan myötä kristinuskon opillisetkin kysymykset, kuten lähimmäisenrakkauden arvo, tulevat tutuksi myös niille, jotka eivät osallistu kirkon toimintaan, esimerkiksi jumalanpalveluksiin, aktiivisesti. Näille muille kentille, suuren yleisen tietoisuuteen ja suosioon, pääsyn nähdään edellyttävän maltillista hengellisyyttä, joka pysyy erossa esimerkiksi kirkon sisäisistä kiistoista. Kirkon Ulkomaanavun performatiivinen toiminta nähdään siis mahdollisuutena kirkon vaikutusvallan ja näkyvyyden kasvulle sekä sen sanoman leviämiseksi. Samaan aikaan toinen näkökulma kantaa huolta siitä, että uskonnollinen sanoma vesittyy muiden toimijoiden kentille ja laajaan kansansuosioon pääsyn kustannuksena. Jännite on ilmeinen ja keskustelua on syytä käydä.

Olisi tärkeää pohtia, mistä kansankirkon jäsenyys ja uskonnollinen tieto tulevaisuudessa kumpuavat. Säilyykö luottamus kirkkoon ja kristillisiin järjestökentän toimijoihin nykyisellä korkealla tasollaan? Onko Kirkon Ulkomaanavun näkyvällä toiminnalla tässä yllättävänkin vahva, tulevaisuudessa jopa kasvava rooli? Onko Kirkon Ulkomaanavun mahdollista olla kristinuskoon identifioitumisen väline? Ranskalainen uskontososiologi Daniele Hervieu-Léger on eritellyt kristinuskoon identifioitumisen ulottuvuuksia, joista eettinen ulottuvuus korostaa nimenomaan uskonnon tai tradition arvojen hyväksymistä. Eettinen ulottuvuus on yhä useammin irrallinen yhteisöllisestä uskonnon harjoittamisesta.²² Yksilö voi siis hyväksyä tietyn uskonnon tai uskonnollisen ryhmän arvot osallistumatta yhteisölliseen toimintaan, kuten suuren osan suomalaisista voidaan katsoa toimivan. Kirkon Ulkomaanavun harjoittama performatiivinen toiminta voi mahdollistaa tämänkaltaista identifioitumista erityisesti niille kirkon jäsenille, joiden kosketus julistus- ja hartaussisältöiseen toimintaan ja uskonnollisen yhteisönsä toimintaan on ohut. Kirkon työntekijöiden toiveissa näyttää myös olevan, että eettisen identifioitumisen kautta voisi löytyä myös tie yhteisöön, ja kirkon funktion, ilmiuskonnollisen sisällön äärelle.

Kaiken kaikkiaan Kirkon Ulkomaanapu näyttäytyy juuri nyt, tämän hetken suomalaisessa yh-

teiskunnassa, ideaalina kansankirkollisena auttajana – suorastaan kirkon käyntikorttina. Luottamus kirkkoon on korkeaa, ja kansalaisten ja kirkon arvopohja pitkälti yhteinen. Kirkon Ulkomaanavun ja yleisesti kirkon auttamistoiminnan kannatus on vankka. Tulevaisuuden roolit kirkollisuuden ja hengellisyyden sekä yleisemmän yhteiskuntaeettisyyden, de-sekularisaation ja maallistumisen hyväksyvän performanssin välimaastossa riippuvat kirkon asemasta tulevaisuuden suomalaisessa yhteiskunnassa. Viimeaikaisten tunnettuuden ja suosion kasvun näkökulmista (kansalaisten parissa) Kirkon Ulkomaanavun olisi mahdollista profiloitua menestyksekkäästi myös sitoutumattomalla kentällä; toistaiseksi tämä linja ei näytä perustellulta, eikä se näytä Kirkon Ulkomaanapua myöskään aktiivisesti kiinnostavan.

Kirkon näkökulmasta Kirkon Ulkomaanavun toiminnassa on erittäin vahvoja mahdollisuuksia de-sekularisaatioon, kristillisten arvojen ja kirkon aseman edistämiseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä kuitenkin edellyttää, että toiminta on riittävän hengellistä ja kirkollista.²³ Vain sillä tavoin Kirkon Ulkomaanavun hyvä työ ja profiili tulevat myös kirkon hyödyksi. Kirkon Ulkomaanavun toiminnassa uskonnolliset sisällöt ovat toistaiseksi läsnä, mutta seurakuntien työntekijöiden vastauksissa nähdään huolta hengellisyyden riittävästä näkyvyydestä. Pelkona voi olla Kirkon Ulkomaanavun sekularisoituminen, että se – tai koko kirkko – muuttuu performanssin myötä sekulaariksi toimijaksi, kun kirkkoon kuuluminen ja siihen sitoutuminen vähenevät.

Kirkon Ulkomaanavun omaksi funktioksi avustusjärjestönä voidaan ylipäätään nähdä kansainvälinen auttaminen uskonnollisen toiminnan sijaan. Kyseessä on avustusjärjestö, jonka ydintehtävä on kansainvälinen apu, vaikka toiminnan taustalla ovatkin uskonnollinen itseymmärrys, motivaatio ja arvopohja. Kirkon Ulkomaanavun ensisijainen tehtävä ei ole tuoda hyvää mainetta kirkolle tai edistää suomalaisten kristillisyyttä, vaikka se tällä hetkellä näin tekeekin. Kansalaisten luottamuksen ja osin rahoituskanaviensakin näkökulmasta Kirkon Ulkomaanavulla olisi tulevaisuudessa mahdollisuus

toimia menestyksekkäästi sekä maallisenä että hengellisenä organisaationa. Toistaiseksi se on valinnut jälkimmäisen toimintatavan.

AINEISTOT

Kyselyt seurakuntien työntekijöille KUA ja kansainvälinen auttaminen, 2008 (N=179) 2004 (N=229).

Suomi Tänään 2006, Hyväntekeväisyys 2006, Taloustutkimus Oy (N" 4000).

Kehitysyhteistyö 2006, Taloustutkimus Oy (N=1000).

KIRJALLISUUS

BEYER, PETER

1994 *Religion and Globalization*. London: Sage.

BRUCE, STEVE

2000 *Religion in the Modern World*. Oxford: Oxford University Press.

GRÖNLUND HENRIETTA

2004 *Kirkon Ulkomaanavun kyselytutkimus seurakuntien työntekijöille*. Julkaisematon raportti, KUA. Tekijöiden hallussa.

2008a *Kirkon Ulkomaanavun kyselytutkimus seurakuntien työntekijöille*. Julkaisematon raportti, KUA. Tekijöiden hallussa.

2008b "Kirkon ulkomaanapu: Läheinen, luotettava ja asiantunteva entä hengellinen?" *Diakonian tutkimus* 1:2008.

GRÖNLUND, HENRIETTA & PESSI, ANNE BIRGITTA

2009 "Julkista vai kansalaisyhteiskunnan apua? – Auttaminen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa". [Artikkelikäsitkirjoitus. Julkaistaan teoksessa Anne Birgitta Pessi & Juho Saari (toim.) *Hyvät ihmiset: Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa*.]

HELSINGIN SEURAKUNTAYHTYMÄ LOPETTAA SLEY:N TUKEMISEN

2007 *Kotimaa* 13.12.2007.

HERVIEU-LÉGER, DANIELE

1998 "The Transmission and Formation of Socioreligious Identities in Modernity: An Analytical Essay on the Trajectories of Identification". *International Sociology* 13, 213–228.

HÄKKINEN, VESA

2009 "Kansainvälisen diakonian ydinsisällöstä". *Diakonian tutkimus*, 47–49.

KALLUNKI, VALDEMAR

2009 "Yhteistyötä herätyskristillisen ja kansankirkollisen jännitteessä – uskonnollinen ja yhteiskunnallinen toimikenttä kuntayhteistyössä". *Diakonian tutkimus*, 3–35.

KIRKON LÄHETYSSTRATEGIA ON VALMISTUMASSA PITKÄN PERUSTYÖN JÄLKEEN

2009 Kirkon tiedotuskeskuksen uutinen 1.4.2009. [www.evl.fi] luettu 7.6.2009.

KIRKON ULKOMAANAPU

2009 [www.kua.fi] luettu 7.6.2009.

KIRKON ULKOMAANAVUN STRATEGIA 2009–2012

2009 [http://www.kua.fi/filebank/809-Strategia_suomi.pdf] luettu 7.6.2009.

KIRKON ULKOMAANAVUN VUOSIKIRJA 2009

2009 [http://www.kua.fi/filebank/1058-Vuosikirja09_suomi.pdf] luettu 7.6.2009.

SAARI, JUHO & YEUNG, ANNE BIRGITTA

2008 *Hyvä tahto: Auttamisen asenteet ja rakenteet Suomessa*. Helsinki: STKL.

VÄHÄKANGAS, AULI

2008 "Kansainvälisen diakonian ydinsisältö". *Diakonian tutkimus*, 180–186.

YEUNG, ANNE BIRGITTA

2003 "The Re-Emergence of the Church in the Finnish Public Life? Christian Social Work as an Indicator of the Public Status of the Church". *Journal of Contemporary Religion* 18, 197–211.

22 Esim. Hervieu-Léger 1998.

23 Kotimaan diakonian tutkimuksessa on todettu kirkon maallisten yhteistyökumppanien, esim. kuntatahojen, arvostavan yhteistyössä nimenomaan kirkon ominta, sen funktiosta nousevaa, uskonnollista roolia, joka ennemminkin täydentää kuin paikkaa tai korvaa yhteistyökumppanien toimintaa. Kallunki 2009.